Maria Wiśnioch-Filo

Oddział Miejski PTTK w Lublinie
Koło Przewodników Miejskich i Terenowych im. Mikołaja Stanisława Pajdowskiego

Wincenty Pol w pamięci krajoznawców i przewodników turystycznych

Wincenty Pol in the Memory of Local History Experts and Tourist Guides

Wincenty Pol funkcjonuje w pamięci zbiorowej przede wszystkim jako poeta – piewca ziemi ojczystej, lecz w środowisku związanym z turystyką jest postrzegany także jako jeden z prekursorów krajoznawstwa i pionierów turystyki górskiej. Na turystycznych szlakach w Lublinie i Polsce odnajdujemy liczne dowody pamięci o Wincentym Polu – geografie, podróżniku i badaczu ziem polskich. Świadczą o tym pomniki i tablice, na których umieszczano fragmenty jego dzieł.

Dla członków Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, które powstało na Lubelszczyźnie w 1908 roku, Wincenty Pol stał się inspiratorem wędrówek po ziemi ojczystej. Kontynuatorem tych tradycji od 1950 roku jest Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Aleksander Patkowski – pedagog i podróżnik, zwany ojcem regionalizmu polskiego – w sprawozdaniu z działalności Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego za 1928 rok pisał, że PTK było organizatorem wycieczek, które „nosiły cechę majówek filareckich, wędrówek po kraju Wincentego Pola, Norwida, Antoniego Czajkowskiego, Bohdana Dziekońskiego”[1].

Z pewnością takie utwory, jak *Pieśń o ziemi naszej* (1843), *Pieśni Janusza* (1835), funkcjonujące w szerszym odbiorze jako pieśni narodowo-patriotyczne, inspirowały Polaków do poznawania dziejów ojczystych. Zbigniew Kresek, Czesław Skonka i Jerzy Sobczak – autorzy publikacji *Szlakiem Wincentego Pola* – zauważają, że w *Inwokacji z Pieśni o ziemi naszej*: „A czy znasz ty, bracie młody, twoje ziemie, twoje wody?”, została zawarta, sformułowana siedemdziesiąt lat później przez Aleksandra Janowskiego, idea krajoznawstwa: „Przez poznanie kraju – do jego umiłowania, przez umiłowanie – do czynów ofiarnych”[2].

Takie wędrówki krajoznawczo-turystyczne wzorem Wincentego Pola podejmowali na Lubelszczyźnie pierwsi członkowie Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego: Gracjan Chmielewski (1840–1930) – pierwszy prezes PTK, botanik, powstaniec styczniowy, w latach 1906–1919 dyrektor Gimnazjum im. Stanisława Staszica, Stefan Uziembło – nauczyciel, członek Towarzystwa Szerzenia Oświaty „Światło”, inicjator wydanego w 1931 roku *Przewodnika po Lublinie* pod redakcją Feliksa Araszkiewicza, Ludwik Kowalczewski (1866–1954) – szkolny przyjaciel Stefana Żeromskiego, współzałożyciel Towarzystwa Szerzenia Oświaty „Światło”, a w latach 1908–1935 dyrektor Szkoły Handlowej im. A. i J. Vetterów w Lublinie[3].

W Lublinie odnajdujemy wiele śladów obecności i upamiętnień naszego rodaka. Na domu rodzinnym Pola, znajdującym się przy ulicy Grodzkiej 111 (obecnie 7), Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Przeszłości w 1907 roku, w setną rocznicę jego urodzin, umieściło tablicę pamiątkową[4]. W 1954 roku, w czasie renowacji Starego Miasta, na elewacji kamienicy od strony placu Po Farze warszawski plastyk Władysław Zych wykonał sgraffitowe popiersie poety, które było wpisane w wydłużony motyw roślinno-ornamentowy, przypominający swym charakterem ludowe wycinanki[5].

[1] A. Patkowski, *Sprawozdanie z działalności Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego za lat dwadzieścia. Przemówienie na Zjeździe Jubileuszowym w dniu 5 grudnia 1926 roku*, [w:] *Polskie Towarzystwo Krajoznawcze*, Warszawa 1928, s. 8.

[2] Z. Kresek, C. Skonka, J. Sobczak, *Szlakiem Wincentego Pola*, Warszawa 1989, s. 65.

[3] B. Mikulec, hasło: *Vetter August Karol*, [w:] *Słownik biograficzny miasta Lublina* [dalej: SBML], t. 1, red. T. Radzik, J. Skarbek, A. A. Witusik, Lublin 1993, s. 277–278; tenże, *Vetter Juliusz Rudolf*, [w:] SMBL, t. 1, s. 278–279; tenże, hasło: *Chmielewski Gracjan*, [w:] SBML, t. 2, red. T. Radzik, A. Witusik, J. Ziółek, Lublin 1996, s. 35–36; T. Sobieszek, M. Wiśnioch, *Historia przewodnictwa turystycznego w Lublinie 1952–2012*, Lublin 2012, s. 17.

[4] Z. Kresek, C. Skonka, J. Sobczak, dz. cyt., s. 126.

[5] J. Żywicki, *Malarskie dekoracje z XX wieku na fasadach kamienic Starego Miasta w Lublinie*, [w:] *Fides imaginem quaerens. Studia ofiarowane Księdzu Profesorowi Ryszardowi Knapińskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. A. Kramiszewska, Lublin 2011, s. 22–23; *Lublin. Przewodnik*, red. B. Nowak, Lublin 2014, s. 145.

Fot. 1. Dom rodzinny Wincentego Pola przy ulicy Grodzkiej 7 w Lublinie, 2022 rok, fot. Wojciech Filo

Fot. 2. Tablica pamiątkowa poświęcona Wincentemu Polowi, 2022 rok, fot. Wojciech Filo

Obecnie oglądamy tablicę z 2007 roku, na której widnieje napis: „W tym domu w dniu 20 kwietnia 1807 roku urodził się Wincenty Pol autor *Pieśni o ziemi naszej*".

Turyści zatrzymują się w miejscu nieistniejącej dziś fary pw. św. Michała Archanioła, gdzie Wincenty Ferreriusz Jakub Pol został ochrzczony (obecnie chrzcielnica, przy której przyjął chrzest, znajduje się w archikatedrze), wędrują także ulicą Archidiakońską, która w latach 1950–1990 nosiła imię Wincentego Pola[6], czy spoglądają na portret poety widniejący na kamienicy przy ulicy Rynek 2. W Muzeum Narodowym w Lublinie podziwiają natomiast obraz Januarego Suchodolskiego *Mohort*, będący malarską wizją utworu Wincentego Pola[7], wstępują do katedry lubelskiej (od 1992 roku archikatedry) i w Kaplicy Poetów oglądają epitafium ufundowane w 1876 roku przez biskupa Walentego Baranowskiego – cztery lata po śmierci poety. Widnieje na niej wierszowany tekst autorstwa Antoniego Edwarda Odyńca:

Przodków wiarę, i cnotę, i obyczaj stary,
sławiąc w pieśniach, sam zjednał cześć
i miłość ziomków.
Tu, gdzie wziął chrzest i życie, kościół w imię wiary
poleca go pamięci i modłom potomków.
A. E. Odyniec

D.O.M.
WINCENTEMU POLOWI
ur. w Lublinie 20 kwietnia 1807
zm. w Krakowie 2 grudnia 1872
Pasterz diecezji lubelskiej wielbiciel dzieł jego
pomnik ten poświęca, 1876

Kiedy Pol odwiedził Lublin w 1858 roku, biskup Baranowski odprawił nabożeństwo w intencji poety i jego bliskich w katedrze, fara – miejsce jego chrztu – została bowiem pięć lat wcześniej wyburzona ukazem rosyjskiego gubernatora z powodu złego stanu technicznego. W czasie drugiej wizyty w rodzinnym mieście, w 1860 roku, Pol przyjął ofiarowany mu w darze dworek rodzinny na Firlejowszczyźnie, w którym obecnie mieści się muzeum. O wizytach poety w Lublinie świadczy zachowana korespondencja z biskupem Baranowskim[8].

Przewodnicy często cytują wiersze Franciszki Arnsztajnowej i Władysława Barwickiego – lubelskich poetów – dedykowane Polowi:

Na suchym placyku
wiatr szeleści po cichu/suchym listowiem. [...]
Teraz trącił
srebrną strunę miesiąca:
Pieśń o ziemi naszej!
Daremnie. Kamienica,
w której stała poety kołyska,
Obróciwszy na Zamek
zastygłe źrenice,
nie słyszy,
nie odpowie[9]

oraz

W rynku, w domu narożnym mieszkał swego czasu,
Znany Polsce poeta Sebastian Klonowicz...
Dalej na rogu Grodzkiej i Archidjakońskiej
Urodził się i lata spędził niemowlęce
Twórca „Pieśni o ziemi naszej" – Pol Wincenty[10].

[6] https://teatrnn.pl/lublin-fotografia/tag/ul-wincentego-pola/ [dostęp: 25.01.2022].

[7] Muzeum Narodowe w Lublinie [dalej: MNwL], J. Suchodolski, *Mohort*, sygn. S/Mal/117/ML.

[8] *Listy z ziemi naszej. Korespondencja Wincentego Pola z lat 1826–1872*, zebrał, opracował i wstępem opatrzył Z. Sudolski, Warszawa 2004, s. 321, 364, 588.

[9] F. Arnsztajnowa, *Wiatr nocny na Placu starej Fary*, [w:] F. Arnsztajnowa, J. Czechowicz, *Stare kamienie*, Lublin 1934.

[10] W. Barwicki, *Lublin w pieśni*, Lublin 1915, s. 46.

Fot. 3. Kamienica Poetów w Lublinie, 2019 rok, fot. Jerzy Frąk

W zbiorach Muzeum Narodowego w Lublinie znajdują się pamiątkowe medale wybitnych polskich medalierów – profesora Jerzego Jarnuszkiewicza i Edwarda Gorola – poświęcone poecie. Na awersie medalu autorstwa Jarnuszkiewicza widnieje popiersie Wincentego Pola oraz monogram poety, na rewersie zaś gęsie pióro na tle kłosów i polnych kwiatów oraz napisy: „PTTK 1980", „WINCENTY POL 1807–1872 * POETA * GEOGRAF* W 1958 ROKU MIESZKAŁ W SIEDLISZCZU K. CHEŁMA"[11]. Natomiast medal autorstwa Edwarda Gorola zawiera na awersie wizerunek poety i napis: „WINCENTY POL * POETA, GEOGRAF *1807–1872", na rewersie z kolei znajduje się Dworek Wincentego Pola w Lublinie w otoczeniu drzew oraz napis na wstędze: „DWOREK POLÓW | W LUBLINIE"[12].

Wincenty Pol jest patronem Akademii Nauk Stosowanych (dawnej Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej) i pobliskiego ronda w dzielnicy Czechów. Przed gmachem uczelni w 2007 roku, w dwusetną rocznicę urodzin Wincentego Pola, odsłonięto obelisk poświęcony poecie. Jego imię nosi także Oddział Akademicki PTTK w Lublinie, mający siedzibę w Akademickim Centrum Kultury i Mediów UMCS „Chatka Żaka"[13].

Z inicjatywy PTTK zostały wytyczone piesze szlaki turystyczne nazwane jego imieniem: na Lubelszczyźnie – z Puław do Janowca (18 km), i w Beskidzie Niskim – ze Stróży do Krynicy-Zdroju (25,1 km), po których wędrują między innymi członkowie lubelskiego Studenckiego Koła Przewodników Beskidzkich. Motywem przewodnim tych turystycznych eskapad są słowa Pola: „W góry, w góry miły bracie, tam swoboda czeka na cię".

W 2010 roku Oddział Wojskowy PTTK w Chełmie ustanowił Ogólnopolską Odznakę Krajoznawczą PTTK „Szlakiem Wincentego Pola" w stopniu brązowym, srebrnym i złotym. W otokach okrągłych odznak brązowej, srebrnej i złotej widnieją napisy: „SZLAKIEM WINCENTEGO POLA" (na górze) i „ODDZIAŁ WOJSKOWY PTTK W CHEŁMIE" (na dole). Odznaki te różnią się wizerunkiem umieszczonym w polu środkowym: na odznace w stopniu

[11] MNwL, sygn. N/6763/ML, N/6764/ML, N/6765/ML, N/6766/ML; M. Kamiński, *Medale Mennicy Państwowej*, t. 3, *1979–1983*, Warszawa 1985, s. 59, poz. 217.

[12] MNwL, sygn. N/6930/ML, N/6931/ML; H. Gawarecki, *Lubelskie medale kolekcjonerskie*, Lublin 1983 [s. nlb.].

[13] *Studenci i turystyka. PTTK na KUL 1953–2018. Historia i wspomnienia*, red. E. Niebelski, M. Okoń, A. Puszka, K. Zagdańska-Dudek, Lublin 2018, s. 25.

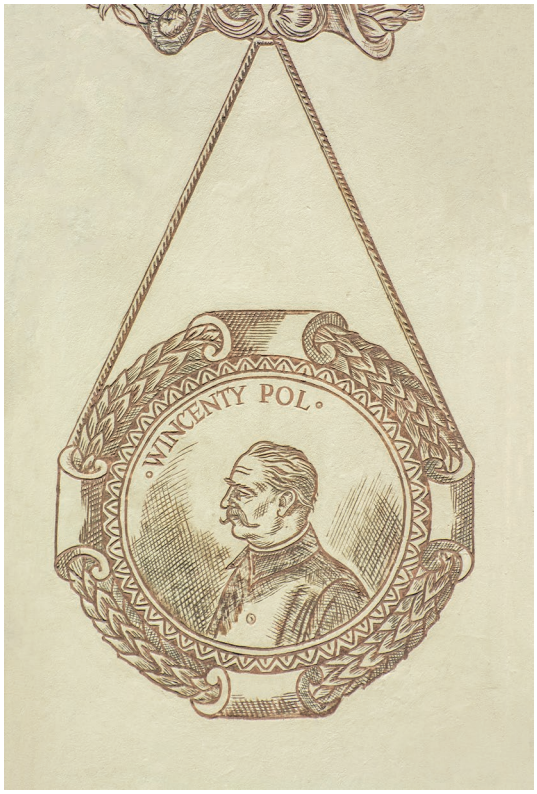

Fot. 4. Sgraffitowy portret Wincentego Pola na Kamienicy Poetów w Lublinie, 2023 rok, fot. Wojciech Filo

Fot. 5. Epitafia Wincentego Pola i Sebastiana Klonowica w archikatedrze lubelskiej, 2022 rok, fot. Wojciech Filo

Fot. 7. Dworek Wincentego Pola, 2019 rok, fot. Jerzy Frąk

Fot. 6. Chrzcielnica z fary św. Michała Archanioła, 2022 rok, fot. Wojciech Filo

brązowym widnieje Dworek Wincentego Pola, srebrnym – Schronisko im. W. Pola w Dolinie Roztoki, na odznace w stopniu złotym zaś – portret poety[14].

Miejsca związane z Wincentym Polem zostały opisane w przewodnikach po Lublinie wydanych między innymi przez PTTK w latach 1931–2013 czy w przewodniku *Dworek Wincentego Pola* autorstwa Wiktora Kowalczyka[15]. Popularyzatorami twórczości i krajoznawczych wędrówek poety są przewodnicy turystyczni zrzeszeni w różnych stowarzyszeniach; wielu z nich uzyskało w Dworku Wincentego Pola uprawnienia przewodnika muzealnego. W czasie corocznych wydarzeń turystycznych, takich jak: Sezon Lublin, Lato w mieście, Zima w mieście, przewodnicy oprowadzają turystów szlakami: literackim, znanych lublinian, unii lubelskiej, przywołując pamięć

[14] https://odznaki.org/odznaka/szlakiem-wincentego-pola/ [dostęp: 23.09.2010].

[15] W. Kowalczyk, *Dworek Wincentego Pola. Przewodnik*, Muzeum Narodowe w Lublinie, Lublin 2022.

Fot. 8. Medal Wincentego Pola, proj. Jerzy Jarnuszkiewicz, fot. Bartłomiej Lenard, zbiory Muzeum Narodowego w Lublinie

Fot. 9. Sarkofag Wincentego Pola w Krypcie Zasłużonych na Skałce w Krakowie, 2023 rok, fot. Radosław Skuła

o autorze *Pieśni o ziemi naszej*, *Pieśni Janusza*, *Mohorta*, *Pacholęcia hetmańskiego*, a także cytują fragmenty jego utworów. Spacery poświęcone Wincentemu Polowi zorganizował Oddział Miejski PTTK im. Aleksandra Janowskiego w Lublinie przy współpracy z Kołem Przewodników dla uczestników XIV Zlotu Szkolnych Kół Krajoznawczo-Turystycznych z województwa lubelskiego w 2014 roku i Ogólnopolskiego Zlotu Krajoznawców w 2021 roku[16].

W 2022 roku, z okazji siedemdziesięciolecia przewodnictwa PTTK na Lubelszczyźnie, Oddział Miejski PTTK i Koło Przewodników Miejskich i Terenowych im. Mikołaja Stanisława Pajdowskiego zorganizowały sesję „Prekursorzy krajoznawstwa lubelskiego", której towarzyszyły spacery śladami Wincentego Pola oraz spektakl poetycki w wykonaniu aktorów Amatorskiego Teatru Towarzyskiego. Wydarzenie objęli honorowym patronatem Marszałek Województwa Lubelskiego i Prezydent Miasta Lublin. Organizatorzy przybliżyli uczestnikom sesji postać Wincentego Pola – w dwieście piętnastą rocznicę jego urodzin i sto pięćdziesiątą rocznicę śmierci. Referaty oraz spacery zorganizowane dla mieszkańców Lublina i turystów miały na celu spopularyzowanie idei krajoznawstwa, bliskiej Wincentemu Polowi[17].

Poecie przyszło żyć w czasach zaborów, był uczestnikiem walk powstańczych w 1831 roku i świadkiem kolejnego powstania w 1863 roku, któremu poświęcił wiersz *Sygnał*, zaczynający się słowami: „W szczerym polu srebrne ptaszę, poszli w boje chłopcy nasze". W sto sześćdziesiątą rocznicę wybuchu powstania styczniowego przewodnicy PTTK zorganizowali spacer „Poszli w boje chłopcy nasze – wydarzenia, dowódcy, kurierki", nawiązując w tytule do wiersza poety. Spacer z okazji Międzynarodowego Dnia Przewodnika Turystycznego zgromadził sto osób[18].

Pamięć o Wincentym Polu w środowisku osób związanych z turystyką jest wciąż żywa i przekazywana turystom odwiedzającym nasz region. W ciągu siedemdziesięciu lat działalności Koła Przewodników PTTK opowieści o lubelskim poecie i prekursorze krajoznawstwa wysłuchało ponad dwa miliony siedemset tysięcy turystów z kraju i zagranicy.

Na terenie kraju, szczególnie w tych regionach, które były celem wędrówek naukowo-krajoznawczych Wincentego Pola, znajdują się tablice pamiątkowe, obeliski, często z fragmentami jego wierszy czy opisów. Inicjatorami tych upamiętnień były różne instytucje i organizacje, wśród nich Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze i Polskie Towarzystwo Tatrzańskie.

W Iwoniczu-Zdroju pamięć o Wincentym Polu jest pielęgnowana od 1875 roku, kiedy trzy lata po śmierci poety przy źródełku „Bełkotka" został odsłonięty pomnik z wierszem jego autorstwa:

[16] „Sprawozdania Zarządu Koła Przewodników Miejskich i Terenowych im. M. S. Pajdowskiego [dalej: KPMiT], Oddział Miejski PTTK w Lublinie za lata 2018–2021".

[17] „Sprawozdanie Zarządu KPMiT PTTK za 2022 r.".

[18] https://www.przewodnicy.lublin.pttk.pl/index.php/aktualnosci/Spacer [dostęp: 26.03.2024].

W cieniu tych lasów coś tam szemrząc słodko,
Dziś jak przed laty witasz nas „Bełkotko".
I jak natchnienie przez duszę przepływa
Czysty się płomień z twych nurtów dobywa.
A czcią przejęty nad źródłami twemi,
Wielbimy Boga w cudach naszej ziemi.
Bo ogień czysty i szmer źródła rzewny,
Co tajemniczo spod ziemi wychodzi
Jest temu życiu serc naszych potrzebny
Co się z płomieni i łez cichych rodzi[19].

Z inicjatywy dyrekcji uzdrowiska odbyły się wówczas uroczystości z udziałem kuracjuszy, iwoniczan i okolicznej ludności. Obelisk, zniszczony przez okupanta w czasie drugiej wojny światowej, został odbudowany w latach 50. XX wieku. Autorem płaskorzeźby jest artysta z Iwonicza-Zdroju Władysław Kandefer[20].

Oddział PTTK z Leska w 1975 roku ufundował trzy tablice pamiątkowe: w Rzepedzi w powiecie sanockim z tekstem Wincentego Pola *Z Szerokiego i Niskiego Beskidu*, na skałkach przy czarnym szlaku z Łopiennika do Dołżyny z inwokacją z *Pieśni o ziemi naszej*: „A czy znasz ty, bracie młody", i na zamku w Lesku z treścią listu Pola do Ksawerego Krasickiego z 13 grudnia 1838 roku.

Po trudach i mozołach i pielgrzymkach wielu
Otom osiadł u Ciebie zacny przyjacielu!
W zamku, który przed wieki Piotr Kmita fundował,
Gdzie się ów sławny „Diabeł Stadnicki" uchował,
Gdzie Szwed wznosił pożar i wojenne wrzaski,
Gdzie żyli Ossolińscy, a umarł Pułaski[21].

Wędrówki Pola do źródeł Wisły upamiętnili przewodnicy beskidzcy i Towarzystwo Miłośników Wisły, którzy zgromadzili fundusze na umieszczenie w 1984 roku przy źródłach Czarnej Wisełki tablicy z napisem: „Wykapy Czarnej Wisełki im. W. Pola i H. Łobarzewskiego"[22].

Wyprawy Pola w Karpaty Wschodnie, opisane w jego dziele *Rzut oka na północne stoki Karpat*, zaowocowały odkryciem przez niego na grzbiecie Połoniny Czywczyńskiej grupy górskiej rozbiegającej się od głównego wzniesienia w różne strony, które potem zostały nazwane Rozrogami Wincentego Pola[23].

W Tatrach, w Dolinie Kościeliskiej, z inicjatywy Towarzystwa Tatrzańskiego w 1883 roku ustawiono żelazny krzyż z napisem „I nic nad Boga", w miejscu drewnianego, który w 1852 roku postawili studenci uczestniczący w wyprawie zorganizowanej przez Wincentego Pola. W Dolinie Roztoki w 1876 roku wybudowano schronisko, które otrzymało imię zasłużonego geografa. Obecny obiekt powstał w 1913 roku w miejscu zniszczonego[24].

Przykłady upamiętnień poety spotykamy w województwie warmińsko-mazurskim: w Reszlu na zamku w 1965 roku umieszczono jego popiersie z błędną, niestety, datą śmierci. Związków Pola z Reszlem nie ustalono, ale w pobliskiej wsi Kępa Tolnicka urodził się jego ojciec, Franciszek Ksawery. Mieszkańcy Olsztyna w 2007 roku ustawili w centrum miasta obelisk z napisem: „Poecie rodem z Warmii, Piewcy *Ziemi naszej*"[25].

Na Pomorzu Zachodnim pamięć o Wincentym Polu jest podtrzymywana przez Oddział Zachodniopomorski PTTK w Szczecinie i jego byłego prezesa, przewodnika i publicystę Ryszarda Kotlę. W „Ziemi", czasopiśmie naukowym poświęconym krajoznawstwu i turystyce, opisał on wyprawę naukowo-krajoznawczą, którą w 1847 roku Pol odbył z Kresów Wschodnich na Kresy Zachodnie[26]. Głównym celem podróży poety była Rugia, na której szukał śladów słowiańskich korzeni. Tak ją opisał:

[...] cała Rugia jest jednym wielkim gabinetem starożytności słowiańskich i jedną wielką galerią najokazalszych pomników przeszłości. To, co badacz starożytności słowiańskich natrafia na całej przestrzeni od ujścia Odry i Wisły aż do ujścia Dniestru i Dniepru, to leży tutaj zgromadzone na przestrzeni kilkunastu mil kwadratowych, w poetycznym obrzeżeniu rąbka morskiego, którym malowniczo jest wydziergany ten ostrów wielkiej pamięci. Są tu mogiły wieńcami rozłożone, to znowu inne prowadzone szlakiem, mogiły z dwoma wierzchołkami i podwójne[27].

[19] W. Pol, *Przy palącem się źródle w Iwoniczu Zdroju zwanem Bełkotką*, [w:] *Dzieła poetyckie Wincentego Pola*, t. 3, oprac. M. Wiśniowiecki, Stanisławów 1903, s. 174.

[20] Z. Kresek, C. Skonka, J. Sobczak, dz. cyt., s. 91–92.

[21] Tamże, s. 50–51, 71–73.

[22] Tamże, s. 90.

[23] Tamże, s. 77–78.

[24] Tamże, s. 115–116; J. Krzeptowski Sabała, *Odkrywcy Tatr. Wincenty Pol*, http://www.poznajtatry.pl/?strona,doc,pol,glowna,1334,0,1358,1,1334,ant.html [dostęp: 26.03.2024].

[25] C. Rudziński, *Reszel. Co ma Wincenty Pol do starego zamku?*, https://www.krajoznawcy.info.pl/tag/reszel [dostęp: 4.06.2020].

[26] R. Kotla, *Od Kresów Wschodnich do Zachodnich – podróż Wincentego Pola w roku 1847*, „Ziemia" 2022, vol. LXVIII, s. 183–215.

[27] W. Pol, *Na lodach, na wyspie, na groblach: trzy obrazki znad Bałtyku*, oprac. i wstępem opatrzył. J. Bachórz, Gdańsk 1989, s. 75 [za: R. Kotla, dz. cyt., s. 191].

Ryszard Kotla, kierując się opisem wyspy dokonanym przez Wincentego Pola, przemierza ją z turystami wzdłuż i wszerz i, podobnie jak poeta, jest nią oczarowany.

Z inicjatywy Komisji Krajoznawczej PTTK Pomorza Gdańskiego w 1974 roku powstała w Sobieszewie Izba Pamięci Wincentego Pola, w 1985 roku został wytyczony wokół Wyspy Sobieszewskiej Szlak rowerowy im. Wincentego Pola o długości 27,55 kilometrów, a 27 listopada 1988 roku, w trakcie „Sobieszewskich Spotkań Krajoznawczych", odsłonięto w tej miejscowości poświęconą Polowi tablicę pamiątkową[28].

W Krakowie jest kilka miejsc związanych z Wincentym Polem, do których prowadzą turystów przewodnicy krakowscy: Uniwersytet Jagielloński z utworzoną w 1849 roku z inicjatywy profesora Wincentego Pola katedrą geografii (obecnie Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej), dom przy ulicy Szpitalnej 26, gdzie mieszkał i zmarł 2 grudnia 1872 roku, o czym przypomina tablica z napisem: „W tym domu mieszkał i umarł Wincenty Pol. Piewcy *O Ziemi Naszej* w sto lat jego urodzin znak ten poświęca Towarzystwo Miłośników Krakowa 1807–1907", oraz Krypta Zasłużonych w kościele oo. Paulinów na Skałce, gdzie w 1881 roku spoczęły prochy poety po przeniesieniu ich z cmentarza Rakowickiego[29]. Warto podkreślić, że Wincenty Pol jest jedynym rodowitym lublinianinem, który spoczywa w tym narodowym panteonie.

Wincenty Pol wciąż inspiruje kolejne pokolenia Polaków do poznawania dziejów ziemi ojczystej. Turyści wędrują dziś szlakami, które przemierzał Pol w Bieszczadach, Beskidzie Niskim w Karpatach, Tatrach, Sudetach, na Żuławach Wiślanych i Kujawach, Pomorzu Gdańskim i Pomorzu Zachodnim, a jego dzieła i rozprawy, takie jak *Północny wschód Europy pod względem natury*, *Rzut oka na północne stoki Karpat i przyległe im krainy* czy też *Obrazy z życia i natury* oraz „wierszowana geografia" *Pieśń o ziemi naszej* mogą im służyć za przewodniki[30].

[28] C. Skonka, *Gdańscy krajoznawcy w hołdzie Wincentemu Polowi*, „Jantarowe Szlaki. Kwartalnik Turystyczno-Krajoznawczy Województw Północnych" 1990, nr 3, s. 38–39; https://pl.wikipedia.org/wiki/Izba_Pamięci_Wincentego_Pola_w_Gdańsku_Sobieszewie; https://www.wyspa.pl/wyspa-sobieszewska/szlak-rowerowy-wincentego-pola [dostęp: 2.03.2020].

[29] Z. Kresek, C. Skonka, J. Sobczak, dz. cyt., s. 128, 134.

[30] W. Kowalczyk, dz. cyt., s. 44, 49.